

ХАЧАТУРЯН Г. Х.

Київський міжнародний університет

ІНДИВІДУАЛЬНІСТЬ СТИЛЮ ТА ОСОБЛИВОСТІ ДИСКУРСУ ФРАНСУА МІТТЕРАНА

У статті мова йде про особливості політичного дискурсу четвертого президента Франції П'ятої республіки Франсуа Міттерана. Пропонується стислий компаративний аналіз стилістичних особливостей дискурсу президента з урахуванням етапів його політичної діяльності та жанрової специфіки промов.

Ключові слова: медіатизований політичний дискурс, стилістика, політична риторика, Франція П'ятої республіки, президент, Франсуа Міттеран.

В статті речь идет об особенностях политического дискурса четвертого президента Франции Пятой республики Франсуа Миттерана. Предлагается краткий компаративный анализ стилистических особенностей дискурса президента с учетом этапов его политической деятельности и жанровой специфики выступлений.

Ключевые слова: медиатизированный политический дискурс, стилистика, политическая риторика, Франция Пятой республики, президент, Франсуа Миттеран.

This article is about the peculiarities of political discourse of the fourth French president of the Fifth Republic François Mitterrand. We propose a short comparative analysis of the stylistic specifics of discourse of the president taking into account periods of his political activities and genre specifics of the speeches.

Key words: mediatized political discourse, stylistics, political rhetoric, French Fifth Republic, president, François Mitterrand.

Актуальність дослідження полягає у необхідності більш ретельного вивчення ролі політичної комунікації у побудові іміджу політика та у сприйнятті його виборцями.

Метою дослідження є наукове осмислення стилістичних особливостей і стратегій політичного дискурсу Франсуа Міттерана.

Об'єктом дослідження виступає дискурс (як в усній, так в письмовій формі) четвертого президента Франції П'ятої республіки Франсуа Міттерана.

Предметом дослідження є характерні особливості політичного дискурсу Франсуа Міттерана.

Матеріалом дослідження виступають офіційні інтернет-сайти французького уряду та Інституту Франсуа Міттерана, відео-архів його публічних виступів та уривки з його нарисів.

Наукова новизна дослідження полягає в аналізі та виявленні особливих характеристик політичного дискурсу Франсуа Міттерана, впливу мовлення на його подальшу кар'єру та історію країни загалом.

За останні роки погляди на роль мови в політиці стрімко змінилися. У сучасному демократичному суспільстві політичний дискурс має чи не найважливіше значення у побудові іміджу політика, бо якщо ще сто років тому пересічний громадянин міг й не здогадуватись як виглядає і розмовляє голова держави в якій він живе, то на теперішній час така ситуація здається неймовірною. Мовленню в політиці приділяється роль як одного із найпотужніших засобів впливу на масову аудиторію.

Одним із головних чинників, які впливають на розвиток комунікації в політиці, є засоби масової інформації, які перетворили виступи та, зокрема, дискурс політиків на основний засіб звертання до масової аудиторії та переконання слухачів та глядачів. Сучасний політичний дискурс можна назвати “едіатизованим”, оскільки саме ЗМІ сприяють переконанню громадян, більшість з яких вільний час проводить в Інтернеті, за читанням газет або перед екраном телевізора. Згодом, під час передвиборчих кампаній, телебачення стає місцем головних баталій як для політичних партій, так і для їх окремих представників. Через телебачення політики мають доступ до величезних аудиторій, що сприяє формуванню відповідних поглядів та отриманню підтримки виборців. Така можливість надає нового значення мові в політиці і таким чином мова стає найважливішим фактором досягнення успіху на політичній арені.

Зазначимо, що ефект впливу ЗМІ може мати місце у всьому розмаїтті рівнів політичної системи. Яскравим прикладом значення ЗМІ можуть слугувати політичні виступи французьких президентів. З часів генерала де Голля французькі політики із завзятістю використовують телебачення як інструмент презентації широкій аудиторії своєї особистості та своїх політичних поглядів, оскільки саме перший президент Франції П'ятої республіки Шарль де Голль першим зрозумів ефективність телевізійних та радіоповідомлень і почав досить часто, як на той час, виголошувати промови, які трансливалися на всю країну. З того часу можливість масової аудиторії почути чи прочитати інформацію про дії французького уряду чи президента вважалась найважливішим елементом демократичного суспільства. Тембр голосу доповідача, його міміка, жестикуляція, швидкість та виразність мовлення – всі ці чинники відігравали і відіграють велику роль у сприйнятті інформації публікою. Але звісно, все вищеперераховане має бути підкріплене майстерно скомпонованою промовою, насиченою всіма необхідними аргументативними та

риторичними засобами, адже саме засоби аргументації грають ключову роль у переконанні і прихиленні аудиторії на свій бік.

В даній статті ми продовжуємо досліджувати особливості дискурсу французьких президентів П'ятої республіки, зосереджуючи увагу на постаті четвертого за відліком президента Франції П'ятої республіки – Франсуа Міттерана.

Для початку слід зазначити, що стиль вербальної поведінки політиків пов'язаний з багатьма чинниками, зокрема фактами їх біографії. Говорячи про особистість Франсуа Міттерана, який займав пост президента Франції з 1981 по 1995 р. (що є найдовшим терміном президентства за всю історію Франції), слід згадати наступні факти, що вплинули на формування його політичної кар'єри і дискурсу в тому числі.

Франсуа Міттеран є вихідцем з шанованої родини аристократів. Навчаючись у католицькому коледжі, він проявляє великі здібності до літератури та географії, підтвердженням чого є його перемога на Конкурсі красномовства, що був організований Молодіжним католицьким рухом (JEC). Пізніше він отримує вищу освіту в галузі філології та права, закінчивши згодом й одну з найпрестижніших вищих шкіл Парижу ([École libre des sciences politiques](#)). Тут слід відмітити, що його захоплення літературою та політикою не пройшло непоміченим: за своє життя Франсуа Міттеран написав 14 книг на політичну тематику, що були опубліковані і мали великий успіх.

Франсуа Міттеран брав участь у Другій світовій війні, був членом французького руху Опору, з 1945 став одним із засновників лівої партії “Демократичний та соціальний союз Опору”, і саме з цього моменту розпочинається його політична кар'єра. З того часу Франсуа Міттеран призначається на різні урядові посади, неодноразово балотується в президенти Франції і здобуває перемогу після третьої спроби: в 1981 році 65-тирічний Франсуа Міттеран з малим відривом обходить у другому турі президентських перегонів чинного на той час президента Валері Жискард д'Естена, отримавши 51,75 % голосів [1].

Чітко визначити і сформулювати загальні особливості політичного дискурсу пана Міттерана складно, адже, як ми бачимо, він присвятив політиці 50 років життя, а за такий великий строк змінюються не тільки політичні орієнтири, пріоритети та прагнення, а й характер, емоційне забарвлення промов та стиль висловлювання зокрема. До того ж, із

здобуттям нової політичної посади змінюється й вид та жанр промов як такий.

Тож, для аналізу дискурсу президента Міттерана доречним було б виділити певні етапи його політичного життя і діяльності, а саме: **етап до перемоги на президентських виборах (1945–1981)** та **етап перебування на посаді президента (1981–1995)**. Отож, спробуємо проаналізувати і порівняти особливості дискурсу президента Міттерана за ці два етапи його політичної кар'єри.

Слід сказати, що Міттеран є першим і на даний час останнім президентом Франції П'ятої республіки, який представляв політику лівих сил. Тому не дивним є його постійна політична боротьба з опонентами – представниками правих сил. Загалом, період перебування Франсуа Міттерана в опозиції є довготривалим і це не дивно, адже ще у воєнні роки Міттеран відкрито засуджував політику самого генерала де Голля, називаючи її “диктаторською”, а де Голля “анархістом”. Свої погляди стосовно “хибної” політики опонентів, зокрема Шарля де Голля, Міттеран висвітлював у своїх виступах та картинах. Особливо жорстко він засудив політику голлістів в своїй книзі “Le Coup d'Etat permanent”, де вже з однієї фрази “entre de Gaulle et les républicains il y a d'abord, il y aura toujours le coup d'Etat” можна зрозуміти основний зміст послання [2:74]. Письмовий стиль “вічного опозиціонера” Франсуа Міттерана має свою специфіку: він є і жорстким та прямолінійним, але при цьому в своїх промовах та картинах він активно використовував як стилістичні фігури повтору (анафору, епіфору, зіткнення), так і риторичні питання, гіперболу, антитезу та тропи (метафору, метонімію тощо), що надавало тексту художнє забарвлення:

“Laissez la tyrannie régner sur un mètre carré, elle gagnera bientôt la surface de la terre” [3:113].

“Quelle leçon tirer de l'Histoire, s'il en est une, de ce tourbillon d'événements, sinon que rien n'est achevé, que rien ne s'achève jamais ? Que le combat change de forme mais pas de sens. Que de nouveaux orages surgissent du plus clair horizon, d'autres dominations se substituent à celles que l'on avait détruites, qu'apparaissent d'incessantes ruptures entre l'idéal et le réel?” [4:23].

“Elle [l'opinion publique] préfère encore le mythe du père (de Gaulle se charge de tout), le mythe du bonheur (de Gaulle conjure les sorts), le mythe du prestige (le monde jalouse la France qui possède de Gaulle), le mythe de la prospérité (grâce à de Gaulle nous serons bientôt cent millions, le franc vaincra le dollar) à la froide réalité d'un bilan” [2:240].

Що ж стосується усного мовлення, зокрема виступів на телебаченні, то першою серйозною появою Франсуа Міттерана, як кандидата в президенти, були теледебати під час передвиборчих перегонів 1965 року. Тоді перед французами представ молодий енергійний кандидат в президенти з яскраво вираженою мімікою, жестикуляцією та особливою акцентуацією слів. Щодо самого дискурсу Франсуа Міттерана, то він дотримувався свого звичного стилю “атаки”: головною стратегією під час представлення своєї президентської кампанії було висвітлення в найкращому ракурсі власних політичних прагнень та поглядів шляхом засудження, іноді в дещо цинічній та іронічній формі, режиму чинного президента, тим самим підкреслюючи власні “вірні” політичні орієнтири та ідеали. Наприклад, на перше питання журналіста, чи задоволений пан Міттеран тим, як проводиться передвиборча кампанія, він, після невеличкого вступу, відповів: *“Je pense que Général de Gaulle ne peut pas tout voir... tout simplement dans les détails ... lorsque hier soir ... je relève les erreurs nombreuses, permanentes dans les citations et dans les proportions des chiffres qu’il met. Je ne l’accuse pas, je dis tout simplement qu’il est mal informé. Et comment voulez-vous qu’il soit bien informé? C’est très difficile pour un chef d’Etat, qui veut tout le pouvoir, d’arriver à le maintenir dans ses mains ...”* [5].

Виходячи з результатів виборів, подібні паралінгвістичні чинники та ораторські стратегії таки мали свій вплив на публіку: Франсуа Міттеран програв Шарлю де Голлю з порівняно невеликим відривом.

Своєму стилю жорсткої критики Міттеран не зрадив і при наступних передвиборчих перегонах 1974 року, де його основним конкурентом став Валері Жискара д’Естен, який і здобув перемогу. Так, під час теледебатів (“Face à Face”) Ф. Міттеран назвав свого головного опонента *“l’homme du passif”*, а в одному з передвиборчих інтерв’ю, згадуючи Жискара д’Естена, він сказав: *“Qu’est-ce que ça veut dire, “être un démagogue?” Ça veut dire “promettre ce qu’on ne peut pas tenir”. On peut dire aussi “promettre demain ce qu’on n’a pas fait la veille” ... Son plan (et je n’ose à peine appeler cela “un plan”, c’est une sorte des séries de mesures tirées comme ça, à la dernière minute du tiroir), son plan est non seulement improvisé, mais aussi coûteux”* [5].

Але, якщо стиль вербальної поведінки Міттерана не зазнав сильних змін за 10-тирічний термін, то на екстралінгвістичних та паралінгвістичних рівнях його дискурс сприймався зовсім по-іншому: тембр голосу став більш спокійним і, щонайважливіше, впевненим, інтонація стриманіша, те ж саме можна сказати про міміку та жести. Міттеран показав своє

майстерне володіння словом та багато його цитат стали крилатими. Як, наприклад, його фраза, що прозвучала під час президентських виборів 1981 р., про політичну ситуацію в країні, якою керував Жискар д'Естен. Він назвав її в своєму іронічному та образному стилі: *“Le conducteur qui a versé sa voiture dans le fossé et qui viendrait me demander, pour me surveiller, de repasser mon permis de conduire”* [5].

Говорячи про період виборів 1981 року, слід зазначити, що Франсуа Міттеран готувався до них з особливою ретельністю, і важливу роль в його політичній кампанії та іміджі зіграв майстер політичної реклами Жак Сегела, завдяки якому Міттеран набагато краще виглядав по телебаченню. Саме Сегела запропонував зробити ставку на програму “Міттеран проти Жискар д'Естена, як політика “нового курсу” проти старого режиму”, а сам лозунг звучав як “Спокійна сила” (*“La force tranquille”*). Така президентська кампанія дала свої плоди: Франсуа Міттеран здобув перемогу на виборах і у 1981 році був переобраний на другий строк, тільки тепер під новим лозунгом: “Єдина Франція” (*“La France unie”*) [1].

Що ж стосується дискурсу Міттерана вже в кріслі президента держави, то не дивним є те, що зі зміною посади та з переходом від опозиції до керівника держави, змінився і вид та жанр промов, а з тим і стиль їх складання та проголошення. Більше не було “ворогів”, більше не було боротьби з діючим урядом та владою. Президент здійснював офіційні візити, виступав на конференціях, проголошував вітальні та святкові промови, робив офіційні заяви, часто брав участь у прес-конференціях та давав інтерв'ю. Основним завданням президента Міттерана стало покращення та зміцнення міжнародних відносин (зокрема, з країнами Північної Африки, США та СРСР), залагодження конфліктів у Перській затоці та, звісно, впровадження державних реформ і стимулювання роботи уряду.

Дискурс Франсуа Міттерана з 1981 по 1995 роки позначається виваженістю, стриманістю та чіткістю. При цьому саме чіткість замінює жорсткість та іронічність висловлювань, що були йому притаманні за часів перебування в опозиції. Наприкінці свого президентства і наприкінці життя були опубліковані кілька збірок нарисів Франсуа Міттерана, одна з яких *“Mémoires interrompus”*, де він ділиться з читачами своїми враженнями, досвідом та думками стосовно власного політичного життя та життя Франції вцілому. Тоді, згадуючи свого вічного опонента Шарля де Голля, Міттеран постає перед нами менш

категоричним у висловлюваннях: *“Sympathique ou antipathique, en ce qui concerne de Gaulle, il n’est pas possible de trancher. Il me surprenait. J’appréciais qu’il fût d’un modèle peu courant. Autoritaire, il savait se montrer diplomate et courtois. Sa maîtrise, sa force d’âme me rebutait. Son identification au pouvoir était telle qu’il ne restait plus d’espace pour le réveil de la démocratie, réveil dont il était comptable. Il supportait mal que ses avis fussent discutés. Nul n’était moins fait que lui pour la période qui commençait [en 1946], qui était son œuvre”* [4:153]. Але своїх ідеалів та політичних орієнтирів Франсуа Міттеран не зрадив. Покидаючи пост президента він сказав в одному з своїх останніх інтерв’ю: *“Je crois pour demain comme hier à la victoire de la gauche, à condition qu’elle reste elle-même. Qu’elle n’oublie pas que sa famille, c’est toute la gauche. Hors du rassemblement des forces populaires, il n’y a pas de salut”* [4:246].

Франсуа Міттеран увійшов в історію Франції, як “батько нації” (“père de la nation”), як людина не тільки дуже освічена та компетентна в політичних та економічних питаннях, а й як людина-борець за справедливість, свободу та права кожного громадянина Франції. Його мова та дискурс були насичені численними образними та художніми засобами, стилістичним та риторичними прийомами, що певним чином і сприяло його перемозі та формуванню політичного іміджу.

Перспективи подальших досліджень дискурсу президента Франсуа Міттерана, як й інших президентів Франції, полягають в можливості всебічного вивчення мовленнєвого впливу особистості на широку аудиторію та необхідністю дослідження стилістичних особливостей ораторського мистецтва, його сильних і слабких сторін, зважаючи на сьогодення.

ЛІТЕРАТУРА

1. *Institut François Mitterrand* [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.mitterrand.org>.

ДЖЕРЕЛА ІЛЮСТРАТИВНОГО МАТЕРІАЛУ

2. *Mitterrand F. Le Coup d’Etat permanent / François Mitterrand.* – Ed. 10/18, 1993. – 320 p.
3. *Mitterrand F. L’Abeille et l’Architecte / François Mitterrand.* – Ed. Flammarion et Le Livre de poche, 1980. – 320 p. 4. *Mitterrand F. Mémoire interrompus. Entretiens avec Georges-Marc Benamou / François Mitterrand, Georges-Marc Benamou.* – Ed. Odile Jacob, 1997. – 246 p. 5. *A la une: video, radio, audio et publicité – Actualités, archives du jour de la radio et de la télévision en ligne* [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.ina.fr>.